

Студент 6 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

АНАЛІЗ ПРОЦЕСІВ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Виявлено та узагальнено вплив конкурентоспроможності на стратегію і тактику діяльності підприємства щодо формування та використання окремих конкурентних переваг на прикладі ВАТ "РОСС".

Аннотация. Выявлено и обобщено влияние конкурентоспособности на стратегию и тактику деятельности предприятия относительно формирования и использования отдельных конкурентных преимуществ на примере ОАО "РОСС".

Annotation. Impact of the competitiveness strategy and tactics of business on the formation and use of certain competitive advantages in case of JSC "ROSS" is detected and generalized.

Ключові слова: конкурентоспроможність, конкурентні переваги, стратегія конкуренції.

Питання конкуренції і конкурентоспроможності перебувають у центрі уваги дослідників протягом усієї історії розвитку економічних відносин. Трансформаційні процеси в економічній системі України передбачають інтенсивний розвиток конкурентного середовища, що зумовлює потребу формування та використання конкурентних переваг на рівні суб'єктів господарювання. Актуальним є обґрунтування організаційно-управлінських взаємозв'язків формування конкурентних переваг у сучасних умовах з метою забезпечення конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості підприємства. Адже економічні умови ефективного формування і реалізації конкурентних переваг обумовлюють автономність та ділову активність підприємства щодо власного покращення конкурентного статусу.

Дослідженням проблем конкурентних переваг підприємства та їх аналізом займалися такі вчені: Азоев Г. Л. [1], Гринів Л. В. [2], Лупак Р. Л., Приходько Л. О. [3], Отенко І. П. [4; 5], Полтавська Є. О. [5], Войчак А. В., Камишніков Р. В. [6], Иванов Ю. Б. [7], Міценко Н. Г., Смик О. С. [2] та ін. Проте, на думку автора, технологія оцінки процесів формування і розвитку конкурентних переваг функціональних сфер діяльності підприємства заслуговує на більшу увагу з боку науковців.

При цьому недостатньо вивченим є саме рівень окремого суб'єкта господарювання, метою якого є використання конкурентних переваг та забезпечення цільової функції господарювання – максимізації прибутку.

Метою дослідження є узагальнення впливу конкурентоспроможності на стратегію і тактику діяльності підприємства щодо формування та використання окремих конкурентних переваг, розробка адекватних засобів регулювання та оцінки конкурентної поведінки підприємства до ступеня розвитку як ринкової інфраструктури загалом, так і її окремих суб'єктів.

Економічні зміни конкурентного середовища підприємства зумовлюють потребу виявлення та системного використання конкурентних переваг як первинного елемента структури забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Необхідно зауважити, що конкурентним на ринку може бути тільки те підприємство, що володіє конкурентною перевагою в певному місці, в певний час (статичне затримання), а також вмінням здобувати та підтримувати (зміцнювати) цю перевагу (динамічне затримання).

Відмітимо, що конкурентні переваги не є вічними, вони завойовуються та утримуються тільки при постійному вдосконаленні всіх сфер діяльності, що є важким та дорогим процесом. Можливості збереження конкурентних переваг залежать від ряду факторів. Однак запропонована споживачеві послуга має розглядатися як єдиний набір конкурентних переваг, які повністю задовольняють його потреби.

Дослідження факторів конкурентних переваг внутрішнього і зовнішнього середовищ підприємства дозволять керівництву підприємства одержувати інформацію про сильні і слабкі сторони діяльності, потенційні шанси і ризики на ринку; усунути слабкі місця; розробляти довгострокову концепцію стратегічного розвитку підприємства, адаптовану до умов навколишньої дійсності, що змінюються, при збереженні своєї провідної функції протягом ряду років.

Стрімке підвищення рівня конкуренції на внутрішньому і зовнішніх ринках, зростання вимогливості споживачів призводить до того, що у найближчі десятиліття сподіватися на процвітання може лише те підприємство, яке володітиме конкурентними перевагами в усіх сферах.

Процеси формування конкурентних переваг взаємообумовлені та взаємопов'язані з процесами ефективного функціонування та розвитку підприємства. Для того щоб залишатися рентабельним у довгостроковому періоді, підприємство повинно постійно посилювати зовнішні конкурентні позиції: підтримувати постійне зростання об'єму продажів, збільшувати відносну частку ринку для підвищення ефективності діяльності підприємства, забезпечувати ресурси для реінвестування – зростання прибутку, залучення нових інвесторів, постійне поповнювання товарного асортименту новими продуктами, розширювати коло покупців тощо.

Аналіз конкурентних переваг підприємства повинен ґрунтуватися на необхідному інструментарії, за допомогою якого можна оперативно оцінити ситуацію, що склалася. Аналітичний інструментарій повинен відповідати найбільш важливим вимогам для обґрунтування, прийняття і реалізації управлінських рішень: формувати єдине інформаційне поле; забезпечувати високу оперативність для оцінки ефективності процесів формування й розвитку конкурентних переваг та їх прогнозування.

Методика комплексного дослідження конкурентних переваг підприємства ґрунтується на маркетинго-

розвитку ринку в цілому й активності конкурентів зокрема, а також внутрішніх можливостей і компетентностей підприємства (рис. 1).

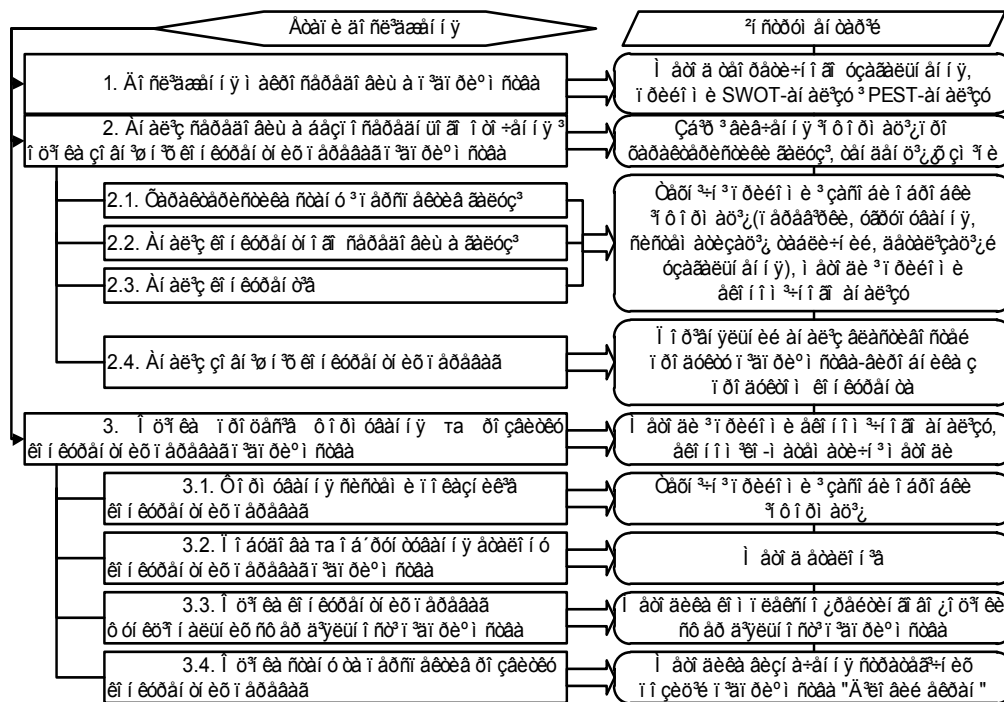

Рис. 1. Методика комплексного дослідження конкурентних переваг

У результаті проведення подібного аналізу конкурентного середовища керівництво підприємства володіє аналітичною інформацією, що необхідна для вивчення особливостей конкурентних переваг, які притаманні суб'єктам ринку.

Але з огляду на те, що для підприємства більш важливими є внутрішні здібності і компетенції, значну частину в комплексному дослідженні представляє аналіз і оцінка процесів формування та розвитку внутрішніх конкурентних переваг підприємства. Це дослідження включає ряд етапів.

Фінансовий стан є важливою характеристикою діяльності підприємства загалом. Він визначає конкурентоспроможність підприємства та його потенціал у діловому співробітництві, є гарантом ефективної реалізації економічних інтересів усіх учасників фінансових відносин: як самого підприємства, так і його партнерів.

Автором був проведений аналіз конкурентоспроможності Відкритого акціонерного товариства "РОСС" за 2005 – 2009 роки. Організаційна структура емітента відповідно до своєї виробничо-фінансової діяльності має два напрямки: виробництво теплового і холодильного технологічного устаткування; виробництво приладів газового контролю.

Проведений аналіз сфер діяльності підприємства дає можливість виявити найбільш важливі аспекти, тобто конкурентні переваги, та найбільш слабкі позиції в діяльності підприємства, що, в свою чергу, допомагає своєчасно виявити та усунути недоліки в діяльності підприємства та знайти резерви покращення його сфер.

Спочатку були визначені необхідні дані та розраховані відповідні показники, що характеризують конкурентоспроможність як підприємства в цілому, так і окремих сфер його діяльності: виробничої, маркетингової, фінансово-інвестиційної та інноваційної.

На наступному етапі вихідні показники стандартизувалися у відношенні до еталонного підприємства та розраховувалося значення рейтингової оцінки кожного підприємства, далі проводилося ранжування у порядку убывання таких рейтингових оцінок.

Отримані результати представимо у вигляді графіка (рис. 2) та проаналізуємо динаміку та розвиток конкурентних переваг ВАТ "РОСС" за 2005 – 2009 роки.

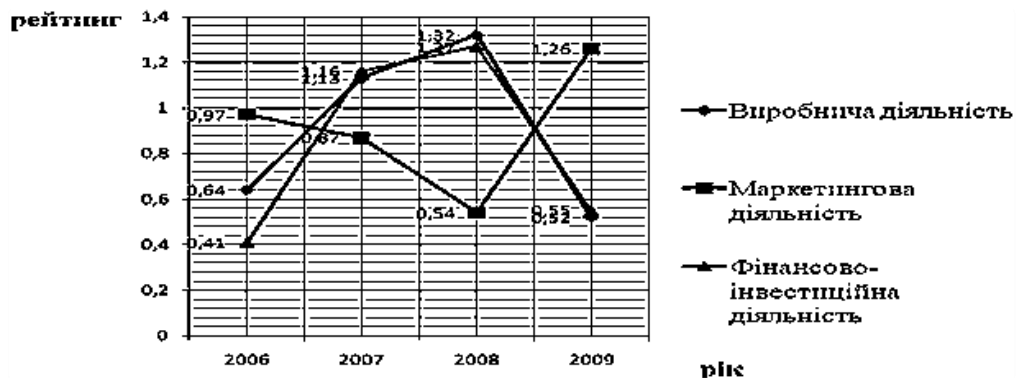

Рис. 2. Рейтингова оцінка сфер діяльності підприємства

Аналізуючи отримані результати, можна говорити про те, що на підприємстві більш розвиненою в 2009 році є виробнича сфера. Це є наслідком того, що збільшились такі показники, як прибуток на 1 облікового працівника, рентабельність продукції, рентабельність основних засобів, однак негативною характеристикою є те, що дані зміни виникають не за рахунок удосконалення виробництва, а лише за рахунок нарощування прибутку.

Що стосується сфери маркетингу, то необхідно відмітити, що на підприємстві, якщо і виділяється визначена сума на маркетингову діяльність, то вона є недостатньою для просування даного товару на ринок, про це свідчать такі показники, як витрати на маркетинг та збут, які в 2009 році складають половину витрат 2008 року; коефіцієнт обороту запасів та готової продукції, які з кожним роком скорочуються.

Відносно фінансово-інвестиційної діяльності необхідно сказати про те, що значно скоротилося інвестування підприємства зовнішніми інвесторами. Також підприємство має незначну частку залученого капіталу, що значно зменшує загальну вартість засобів підприємства, які необхідні для реалізації його потенціалу та конкурентоспроможності в цілому.

Відносно інноваційної діяльності, то вона за аналізований період не проводилася на підприємстві взагалі. Про що свідчить застаріле устаткування, низький рівень рентабельності підприємства та інші показники ефективності діяльності підприємства. З 2006 року по 2009 рік на підприємстві не виділялися кошти на науково-технічні розробки та розвиток діяльності.

По даним звітності ВАТ "РОСС" можна простежити тенденцію зниження як показника об'єму реалізації продукції та її собівартості, так і скороченням витрат на її збут. Також простежується зменшення коефіцієнта обороту готової продукції, що свідчить про відносно збільшення залишків готової продукції на складах та про зниження попиту на неї.

Отже, щодо конкурентних можливостей аналізованого підприємства, то на даному етапі можна говорити про неповне їх використання. Для підприємства на сьогоднішній день актуальним питанням залишається недовикористання власних потужностей та неефективність політики розвитку економічного потенціалу, тобто конкурентних переваг, та його використання для досягнення цілей.

Для більш повного аналізу діяльності підприємства надамо наступну інформацію. Товариство виробляє: теплове та холодильне технологічне обладнання, водонагрівальні котли, прилади газового контролю. Усі зазначені напрямки виробництва є перспективними, але імпорт такого обладнання великий на ринку України. Основний ринок збуту – Україна та Росія. Основні клієнти: ВАТ "РОСС", ДП "Маркет Плазо", ТОВ "Астра". Основними конкурентами є: ЗАТ Харківхолодмаш, Укрінтерм, Красилівський машинний завод, ТМ "Данко" (м. Рівне), Агротепломаш (м. Житомир). Постачальники за основними видами сировини: ТОВ "Газкомплект" (м. Артемівськ); ТОВ "Газкомплект-Два".

Підвищення рівня розвитку конкурентних переваг зводиться, по суті, до аналізу його структури, оцінки та планування впливу великої сукупності факторів на конкурентоспроможність підприємства і його місце на діючому ринку.

Для реалізації стратегії ВАТ "РОСС" та визначення напрямків його діяльності було проаналізовано стан та перспективи розвитку конкурентних переваг за допомогою матриці визначення стратегічних позицій підприємства "Діловий екран" фірм McKinsey та General Electric (рис. 3).

Рис. 3. Матриця визначення стратегічних позицій розвитку економічного потенціалу підприємства "Діловий екран"

Політика розвитку ринкових можливостей та конкурентних переваг ВАТ "РОСС" повинна бути спрямована на збільшення обсягів реалізації продукції, закріплення сформованого ринку і його розширення, а також пошук нових ринків збуту.

Вибір напрямку або стратегії розвитку ринкового потенціалу підприємства залежить в основному від складу, структури і якості наявних економічних ресурсів, рівня конкурентоспроможності виконуваних робіт і послуг, існуючого становища на ринку і майбутніх цілей.

Таким чином, оцінка конкурентоспроможності підприємства дала можливість виявити чинники, що негативно впливають на конкурентоспроможність підприємства, та визначити шляхи її підвищення.

На думку автора, стан та тенденції зростання конкурентоспроможності підприємства значною мірою залежить від ефективного використання визначених конкурентних переваг. Портфель конкурентних переваг дає змогу підприємству адаптуватись до зміни конкурентного середовища, зберегти конкурентний статус і забезпечити власну конкурентоспроможність загалом.

У статті було визначено специфіку впливу внутрішніх та зовнішніх факторів на формування та розвиток конкурентних переваг, розкрито та узагальнено їх вплив на стратегію і тактику діяльності підприємства. Також проведений аналіз та оцінка економічних можливостей та конкурентоспроможності ВАТ "РОСС" на основі даних фінансової звітності підприємства та іншої інформації про його діяльність.

Від того, наскільки вдало підприємство бере участь у конкурентній боротьбі, залежить його конкурентна спроможність, рівень якої визначається здатністю фірми до формування власних конкурентних переваг. Подальші дослідження слід присвятити розробці та обґрунтуванню шляхів підвищення рівня конкурентоспроможності підприємств.

Наук. керієн. Полтавська Є. О.

Література: 1. Азоев Г. Л. Конкурентные преимущества фирмы / Г. Л. Азоев, А. П. Челенков. – М. : ОАО "Типография "НОВОСТИ", 2000. – 256 с. 2. Міценко Н. Г. Конкурентоспроможність і конкурентні переваги в сучасних ринкових умовах / Міценко Н. Г., Смик О. С. // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.3. – 312 с. 3. Лупак Р. Л. Конкурентні переваги як наслідок відтворення підприємством ресурсних можливостей / Р. Л. Лупак, Л. О. Приходько // Збірник науково технічних праць. – Львів: РВВ НЛТУ України, 2010. – Вип. 20.6. – 332 с. 4. Отенко І. П. Механізм управління потенціалом підприємства : монографія / І. П. Отенко, Л. М. Малярець. – Х. : Вид. ХДЕУ, 2003. – 220 с. 5. Отенко І. П. Управління конкурентними перевагами : наукове видання / І. П. Отенко, Є. О. Полтавська. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2005. – 212 с. 6. Войчак А. В. Конкурентні переваги підприємства: сутність і класифікація / Войчак А. В., Камишніков Р. В. // Маркетинг в Україні. – 2005. – № 2. – С. 50 – 53. 7. Иванов Ю. Б. Конкурентоспособность предприятия в условиях формирования рыночной экономики : монография / Иванов Ю. Б. – Х. : РИО ХГЭУ, 1997. – 248 с. 8. Гринів Л. В. Особливості формування конкурентоспроможної переваги підприємств / Гринів Л. В. // Матеріали Міжнародної конференції "Динаміка наукових досліджень". – Перемишль, 2007. – С. 37–40. 9. Управління конкурентоспроможністю підприємства : навчальний посібник / С. М. Клименко, О. С. Дуброва, Д. О. Барабась та ін. – К. : КНЕУ, 2008. – 520 с. 10. Серьогіна Г. С. Сутність окремих понять проблеми підвищення конкурентоспроможності підприємства [Електронний ресурс] / Г. С. Серьогіна, І. Л. Дибач. – Режим доступу : <http://ev.nuos.edu.ua/content/sutn%D1%96st-okremikh-ponyat-problemi-p%D1%96dvishchennya-konkurentospromozhnost%D1%96p%D1%96dpriemstva>. 11. Річна регулярна інформація в загальнодоступній інформаційній базі даних ДКЦІФР. – Режим досупу : <http://smida.gov.ua/reestr/?kod=00223237>. 12. Річна регулярна інформація. – Режим доступу : <http://www.stockmarket.gov.ua/ua-UA/reports/searchFromSmida/00223237>.